

MISTAKEN IDENTITY

MISTAKEN IDENTITY

MISTAKEN IDENTITY

Ella-Maria Tommila

Lank, Muotoiluinstituutti
Viestinnän ko., valokuvaus
opinnäytetyö, 35 sivua
kevät 2010

Tiivistelmä

Opinnäytetyössäni *Mistaken Identity* pohdin kielen vaikutusta henkiseen olemukseemme. Niin kirjallisen kuin kuvallisen osuuden lähestymistapa on henkilökohtainen. Taustalla on kokemukseni elämästä vieraassa maassa. Tätä kautta käsittelen aihettani. Pohdintojeni tukena käytän visuaalista kulttuuria tutkivan Stuart Hallin sekä feminististä teoriaa kehittäneen Judith Butlerin ajatuksia.

Asiasanat: Identiteetti, kieli, kokemus, muukalaisuus, taide, valokuva

Abstraction

In my Graduation project *Mistaken Identity* I ponder how language affect to our personality. Textual and visual approaches are personal. Behind the work is my experience of being foreigner in another country. I handle my subject through this experience. I use Stuart Halls and Judith Butlers theories of identity to support my own ponders.

Subjects: Identity, language, experience, foreigner, art, photography

Sisällys

Aluksi

2 *Tekemisestäni ja kokemuksestani*

2.1 Kokemukset tekemiseni lähtökohtana

2.2 Aikani muukalaisena

3 *Kieli osana minuutta*

3.1 Minä ja muut

3.2 Muutuva minuus

3.3 Kielelliset olemukset

3.4 Puhe

3.5 Ele on kieli

4 *Minun kieleni*

4.1 Lähtökohdista

4.2 Identiteetit todellisiki

4.3 Suhteeni valokuvaan

4.4 Hetkien jatkumo

4.5 Irrautuminen

Lopuksi

Lähdeluettelo

Aluksi

Synnymme tietynlaisina, johonkin kulttuuriin. Mitä meistä tulee? Kieli sitoo meidät jonkin yhteisön jäseneksi, kansallisuuden edustajaksi. Määrittellessämme itseämme sanomme olevamme suomalaisia, ruotsalaisia tai englantilaisia. En kuitenkaan koe itseäni erityisen suomalaiseksi, on paikkoja missä tunnen oloni kotoisammaksi kuin täällä Suomessa. Ihmiset matkustavat, muuttavat oman maansa rajojen ulkopuolelle. He jopa vaihtavat kansalaisuuttaan, koska tuntevat olonsa kotoisammaksi jossakin muissa olosuhteissa. On ilmeistä, että emme sisäisesti ole täysin kielemme tai kulttuurimme määrittämiä. Selvää on myös että kieli on kommunikaation ja itseilmaisun väline, jonka horjuessa koemme myös itsemme horjuvan.

Kirjallisen osuuden ensimmäisessä osassa pohdin kielellisyyden olemuksia osana minuuttamme. Kuinka kieli on rakentava sekä rajoittava osa itseilmaisuaamme ja persoonaamme. Pohdintojeni tukena käytän visuaalista kulttuuria tutkivan Stuart Hallin sekä feminististä teoriaa kehittäneen Judith Butlerin ajatuksia.

Tekstin loppuosassa pohdin kuinka visuaalisilla menetelmillä pyrin näitä kysymyksiä työssäni ilmentämään. Teokseni on installaatio, joka koostuu kolmesta videoteoksesta. Jokaisessa videossa on henkilö, jonka taustalla kuulemme hänen omaa äidinkieltään. Videot on tehty stillkuvista, jotka on liitetty jatkumoksi tietokoneohjelman avulla. Tutkin kuvallisin ja äänellisin keinoin minuutemme alati muuttuvaa luonnetta ja erilaisten kielellisten seikkojen vaikutusta siihen.

2. Tekemisestäni ja kokemuksestäni

2.1 Kokemukset tekemiseni lähtökohtana..

Ollessani ala-asteella, saimme perheeseemme vaihto-oppilaan Australiasta. Hän oli tyttö nimeltä Joanne, joka heti tultuaan sulautui joukkoomme kuin vanha ystävämmme. Arki muuttui, paljon keskusteluita käytiin minulle vieraalla kielellä. Kun muut puhuivat, minä piirsin. Eläimet olivat tuolloin suosiossani. Vein hänelle kasan piirroksia eläimistä ja pyysin häntä kertomaan nimet englanniksi, jonka jälkeen minä opetin hänelle nimet suomeksi. En muista opinko, jäivätkö sanat mieleeni. Olin niin innoissani kommunikointityylistä välillämme. Kävin usein mielikuvituskeskusteluita uuden asukkaamme kanssa, kun todellisuudessa en siihen vielä pystynyt. Leikkini olivat saaneet kääntein. Kuvittelin olevani englantia puhuva ylhäisörouva. Kieli sai minut tuntemaan itseni arvokkaaksi. Sanojen tulvaa, lauseita peräkkäin mitkä vain itse ymmärsin. Minun ja mielikuvitusystäväni keskustelut olivat vailla loppua.

Kokemukset ovat aihe, jota käsittelen paljon omassa tekemisessäni. Kokemuksilla tarkoitan asioita, joita koen sillä hetkellä elämässäni, asioita jotka vaikuttavan itseeni voimakkaasti. Näitä kokemuksen aiheuttamia jälkitiloja ja tunteita pyrin ymmärtämään laajemmin oman tekemiseni kautta. Luotan intuitioon. Siihen että, emme tiedä, mitä tiedämme. Kun mieleni valtaa epävarmuus, tai vieras tunne, kasvatan ymmärrystäni tekemisen kautta. Yritän sisäistää tilanteen toisenlaisin, konkreettisin rakennuspalikoin. Kädessäni on kamera ja kamerani edessä välineet mitä haluan kuvassani käyttää. Voisin ajatella itseäni maalarina ja edessäni tyhjän kankaan, johon minun olisi sovitettava tietyt palaset kertomaan tiettyä asiaa. Näin otan epävarman tilanteen hetkeksi omaan hallintaani, niin kuin lapsena tein leikkieni kautta.

”Ihmisen luontaisena taipumuksena on tehdä jotakin heti. Epätietoisuus aiheuttaa karsimättömyyttä ja halun toimia välittömästi... Ymmärrys tarkoittaa, että suorasta toiminnasta tulee epäsuoraa.” (Dewey, 1929, 196)

Usein matka kokemuksen sysäyttämästä alusta valmiiksi teokseksi on pitkä. Näkymä ei ole kirkas. Välillä tunnen maan jalkojeni alla ja näkymän edessäni kirkastuvan. Kun taas ajoittain tunnun hukkuvani tulvaveden mukana. Kokeiluiden ja tekemisen kautta päädyn johonkin lopputulokseen ja tämän jälkeen mietin, että mitä olen tehnyt. Lopputulos jonkinlaisena visuaalisena kokonaisuutena yllättää aina. Pelkkään valokuvaan on ollut hankala suodattaa aisteihin perustuvaa kokemusta. Aloittaessani työskentelyn äänen ja videon parissa, huomasin kokemuksen täydentyvän itselleni paremmin. Minulle luovassa työskentelyssä tärkeää lopputuloksen sijaan on myös matka, kehitys alusta siihen jonkin näköiseen muille esitettävään kokonaisuuteen. Lopputyöni Mistaken identity on ollut oman sisäisen maailman avartamisena kuin teknisenä koetuksenakin suuri matka. Tarkoitukseni ei ole tulla mihinkään

lopputulokseen tai teoreettiseen päätelmään, enemmänkin haluan kiinnittää huomion työni kautta kielellisyyden ja identiteetin kysymyksiin. Tutkia ajatuksiani tekemisen kautta. Kana-voida oma kokemus laajemmaksi ymmärrykseksi.

2.2 Aikani muukalaisena

Törmään jatkuvasti omiin rajoituksiini. Vaikka inhoan staattisia ja vakiintuneita arvoja, silti huomaa hakevani jotain pysyvää. Seikkailu on keino siirtää rajojani. Olen matkustanut paljon. Hakenut rajojeni reunoja kokemusten ja uuden ympäristön kautta. Ennen vaihtoaikaani en kuitenkaan ollut ikinä asunut toisessa maassa. Todellinen maailmani oli päättynyt matkustamisesta huolimatta aina johonkin kulttuurimme luomaan luontomaisemaan. Halusin löytää jotain muuta. Koin vaihtoajan olevan mahdollisuuteni selvittää kuinka pärjään vieraassa maassa, vieraan kielen varassa. Löytäisinkö uuden ympäristön itselleni.

Suoritin vaihtoaikani Walesissa, Newportissa. Vaikka kaupunki oli pieni, koulumme oli hyvin kansainvälinen ja ympäristö kuhisi eri kansallisuuksia. Kuulin ympärilläni jatkuvasti vieraita kieliä. Matkustin maan sisällä monesti. Kirjava katukuva oli havaittavissa monesakin paikassa. Tämä kielten tulva ei siis rajoittunut vain koulumme seinien sisälle, vaan se oli ympärilläni monessa paikassa.

Lyhyessä ajassa tapahtui lukemattomia kertoja tilanteita, jossa olin näiden kielten ja äänten sekamelskassa. Lähipiirissäni oli ihmisiä ympäri Eurooppaa, Saksasta, Ranskasta, Ruotsista, Espanjasta. Saatoin ymmärtää saksan ja ruotsin alkeillani sanan sieltä sanan täältä. Tilanteet olivat vaivaannuttavia, mutta samaan aikaan myös lumoavia. En ollut kokenut mitään vastaavaa irrallisuuden tunnetta aikaisemmin. Seisoessani keskellä ihmisjoukkoa, ihmiset katosivat ja äänet jäivät. Tilanne muistutti mielessäni hyvin tätä päivää. Aikaa kun liikkuvuutemme vain lisääntyy ja alamme taas sekoittumaan keskenämme. Kokemus oli kuitenkin uusi ja nautittu mieleeni.

Yksi syistäni miksi valitsin juuri Walesin vaihtopaikakseni oli kielen oppiminen. En ole ikinä tuntenut olevani englannin kielessä hyvä. Edessäni siis oli vieras maa ja vieras kieli puhuttavanani. Loin itselleni tietyn tavoitteen kommunikoinnin suhteen jo ennen lähtöä. Tämän motiivin verukkeella olin myös herkempi kuulemaan ja reagoimaan ympäristöön ja ihmisiin. Tietysti halusin luoda uudessa ympäristössä uusia tuttavuuksia ja asettauduin tahallisestikin itselleni kiusallisiin tilanteisiin, koettelin itseäni, jotta tavoittaisin kehitystä. Juuri nämä uudet, epävarmat tilanteet loivat uuden käsityksen itsestäni. Itseilmaisu vieraalla kielellä oli toisenlaista. Ajatusten pukeminen oikeiksi sanoiksi oli vaikeaa ja kommunikointi takkuilevaa. Tiedostin ympäristön, etenkin kielen vaikuttavan itseilmaisuuni. Olin hämilläni ja hieman hukassakin. Tunsin olevani jonkin näköisessä muutostilassa.

Huomasin olevani riippuvainen kielellisistä olemuksista, niiden rakentavasta voimasta osana itseämme. Vaikka olisin kokenut ympäristön kotoisaksi, kielelliset ja kulttuurisetkin puitteet olivat sopeutumiseni hidasteena.

3. Kieli osana minuutta

Me synnymme tietynlaisina, tietynlaiseen kulttuuriin. Mitä meistä tulee? Miksi koemme kuuluvamme johonkin yhteisöön? miksi ehkä emme? Näitä kysymyksiä olen pohtinut paljon työni kohdalla. Aihe on laaja, eikä tarkoitukseni ole tehdä siitä teoreettista läpivalaisua. Enemmänkin pyrin löytämään teksteistä yhtymäkohtia omaan kokemukseeni ja kuvalliseen ilmaisuun. Paljon omia ajatuksiani eteenpäin on vienyt etnisyyttä ja visuaalista kulttuuria tutkiva Stuart Hall sekä feminististä teoriaa kehittäneen Judith Butlerin ajatukset. Yritän näiden tutkijoiden tekstien kautta ymmärtää enemmän omaa kokemustani, järjestelmää minä keskuudessa me elämme.

3.1 Minä ja muut

Huomaan ajoittain kaipaavani paikkaa, jossa voin irtautua oman maamme rajoista ja puitteista. Välillä taas vieras maaperä aiheuttaa irrallisuuden ja epävarmuuden tunteita ja kotiikävä. Tunnistan itsessäni levottomuutta. Kärsin lähtemisen kaipuusta. Toisilla on kaipuuta paikkaan, toisille itse liike on päämäärä. Voisin luokitella itseni tähän viimeisempään. Vaelta jaksi joka, on kotona, liikkueensa.

Kulkeminen on kautta ihmishistorian ollut enemmän tai vähemmän ihmisyyttämme. Vain motiivimme liikkumiselle ovat muuttuneet aikojen kuluessa. Kiertävää elämää viettäville nomadeille liikkuminen oli keino selviytyä, pysyä hengissä. Ne olivat ihmisjoukkoja, jotka kulkivat paikasta ja maasta toiseen, ravinnon ja selviytymisen pakottamana. Ravintoa tarjoava ympäristö saneli, milloin koko leiri oli pakattava kasaan ja muutettava uuteen paikkaan. Heillä ei ollut modernin maailman luomaa kansallisuutta eikä länsimaisen kulttuurin tapaan, sidosta tiettyyn paikkaan. Heille kulkeminen oli arvo sinänsä, osa heidän kulttuuriaan. Eräs nyky nomadiryhmä, Mbororot sanovat, ettei ilman liikkumista ole viisautta. Romanit on nykyisen pohjoisen Intian alueelta aikoinaan lähtenyt kansa. Ne ovat aikojen saatossa levittäytyneet ympäri maailmaa ja ottaneet miltein kaikissa Euroopan maissa paikkansa yhteiskunnassa omana kansanryhmänä.

Kauas taivaanrantaan on kaivattu aina ja kaivataan edelleenkin. Nykyään liikkuminen on enemmänkin valinta kuin pakon sanelema teko. Se on keino hakea vapautta, kun kansallisuuden luomat puitteet tuntuvat jo liian suppeilta. Miten minä ja lukuisat reppureissaajat eroamme perinteisistä nomadeista? Meillä on jossain aina kotimaa, sosiaaliturva, maa jonka huomaan voimme palata.

Kiertävään elämään suhtaudutaan paitsi ihannoiden myös paheksuen. "Liikkuvat ihmiset on aina koettu uhaksi, sillä he eivät kunnioita valtioiden rajoja", antropologi Tea Virtanen sanoo. Maalla on minuutta sitova voima. Kansallisuuden kautta tunnemme kuuluvamme johonkin tiettyyn paikkaan. Paikasta ja kulttuurista tulee osa persoonaamme tai niin ainakin miellämme siitä tulevan. Kulttuuritutkija Stuart Hall on pohtinut kirjassaan

Identiteetti, yksilöllisyytemme muodostumista osana kulttuuriamme.

"Kansalliset kulttuurit, joihin synnymme, ovat modernissa maailmassa yksi kulttuuristen identiteettien keskeisistä lähteistä. Määrittellessämme itseämme sanomme joskus olevamme englantilaisia tai walesilaisia tai intialaisia tai jamaikalaisia. Tällainen puhe on tietenkin luonteeltaan metaforista. Näitä identiteettejä ei ole kirjaimellisesti koodattu geeneihimme. Me ajattelemme niitä kuitenkin ikään kuin ne olisivat osa olennaista luontoamme" (Hall, 2002, 45).

Koin Walesissa tietynlaista irrallisuuden tunnetta paikallisista asukkaista. Ympäriini ei ollut ihmisiä kenen kanssa jakaa yhteisiä kansantarinoita, historiaa, muistoja tai kieltä. Nämä hidastivat omaa sopeutumista, mutta myös muiden sopeutumista minuun. Muutamat luokaltani saattoivat tietoisesti vältellä seuraani. Kulttuurimme luo henkiset juuret. Peilaamme sisäistä olemusta muihin ihmisiin ja elinympäristöömme.

"Kansalliset kulttuurit rakentavat identiteettejä tuottamalla merkityksiä kansakunnasta, johon voimme identifioitua" (Hall, 2002, 57)

Kansakuntamme luo näkymättömän siteen menneisyyteemme ja tällä kiintymyksemme myös paikkaan. Mitä suomalaisuus merkitsee minulle? Monet kansallisuuden tunteemme ovat puettu usein hoettuihin lausahduksiin kuten: Kyllä suomalaisella sisulla ja Suomi on tuhansien järvien maa.

Erilaisilla kielikuville ja muilla kansallisuuden ylpeyden teemoilla ja piirteillä meidät liitetään yhdeksi kulttuurimme historiaa. Meidät liitetään yhdeksi jostain isompaa kokonaisuutta, jonka kautta määrittelemme itsemme. Todellisuudessa, mikään kansa ei kuitenkaan koostu yhdestä rodusta, kielestä tai kultaisesta historiasta. Kulttuurimme koostuu vaikutteista, joita olemme aikojen saatossa poimineet muista kulttuureista. Sulkemalla ikävät, modernia kulttuuria rikkovat tekijät pois, meidän on helpompi rakentaa yhtenäinen kulttuurin. Kaikki me kuitenkin olemme kulttuurillisia sekasikiöitä.

3.2 Muuttuva minuus

Sekä Judith Butler että Stuart Hall ovat sitä mieltä että, meillä ei ole olemassa minän sisältä ydintä, joka historian heilahduksista huolimatta ei muutu lainkaan. Butlerin mukaan identiteettimme muodostuu halujen, tekojen ja eleiden kautta. Teot eivät pursua jostakin sisäisestä olemuksestamme vaan teot vahvistavat sisäistä olemustamme. Tekijä ei rakenna tekoja vaan teot rakentavat tekijän. Toistot ovat merkityksellisiä. Butlerin mukaan olemuksemme muodostuu niiden kautta. Toistamalla tekoja luomme kuvan sisäisen olemuksemme pysyvyydestä. Mikään toisto ei kuitenkaan ole täysin edellisensä kaltainen. Pientä muuttu-

vuotta tapahtuu koko ajan. Sisäinen olemuksemme ei siis ole alati täysinäisenä esillä. Jotain puuttuu aina. Toistot antavat pysyvyyden tunteen, mutta samalla kategorisoivat meitä.

Kielelliset olemukset ovat minuuteemme rakennuspalikoita ja mielestäni oiva esimerkki Butlerin ilmentämästä toiston voimasta. Kieli on teko, jota toistamme heti ensimmäisen oppimamme eleen tai sanan jälkeen. Sen kautta kasaamme yhtenäistä kuvaa itsestämme. Toistamalla kieltä, olemme omaksuneet sen osaksi itseämme. Näin se myös kategorisoi meidät jonkin tietyn joukon piiriin. Määrittelemme itsemme ja muut määrittelevät sinut jonkin kansallisuuden kautta, paljon kielellisten puitteiden perusteella. Kielellä on niin rakentava kuin rajoittava voima. Kuinka paljon ja missä määrin? Seuraavaksi käsittelen näitä kielellisiä olemuksia osana minuutta kokoavina tekijöinä.

3.3 Kielelliset olemukset

Kielellisillä olemuksilla tarkoitan kommunikoinnissamme käytettäviä sanoja, äänensävyjä ja eleitä. Kuinka paljon minuutemme rakentuu näiden keinojen varaan? Niiden kautta olemme tottuneet ottamaan sanoman vastaan ja ilmaisemaan itseämme. Melko samat vuorovaikutuksen keinot pätevät kulttuurista tai kansallisuudesta huolimatta. Opittu puhekieli vain eronamme. Äänensävyimme ja ilmeemme tunnetilojen ilmaisussa ovat luontaisesti syntyviä tekoja. Pystymme siis kulttuurillisista ja kielellisistä muureista huolimatta usein tulkitsemaan onko joku esimerkiksi vihainen tai peloissaan. Puheen kautta ilmaisemme paljon, mutta ilmaisumme ei aina ole välitöntä. Eleet taas kirjoittavat kehomme pinnalle minuuden todellisempaa muotoa.

3.4 Puhe

Puhekielen avulla sanotaan ihmisen tulevan tietoiseksi itsestään. Selaillessani tietoa Internetistä, törmäsin sivustoon missä oli artikkeli elekielestä. Tekstissä kirjoitettiin että, vuorovaikutuksessa vain seitsemän prosenttia muodostuu sanoista. Tämä on mielestäni yllättävän vähän verrattuna siihen kuinka paljon koemme sanoilla ilmaisevamme itseämme. Ajoittain omia ajatuksia kuvaavia sanoja on vaikea löytää ja tunteita pukevaa sanallista asua koota. On kuin yrittäisit etsiä neuloja heinäkasasta tai helmeä valtamerestä. Löydettyessä niin palkitseva, kadoksissa niin mieltäpainava. Tehtävä tuntuu lähes mahdottomalta ja ajoittain onkin sitä. Puhekielen kautta rakennamme kuvaa itsestämme, mutta täysin tämän määriteltävissä minuutemme ei kuitenkaan ole. Juuri oikeita sanoja ei aina löydy tai ole edes olemassa. Emme rakenna itseämme täysin sanojen varaan.

Butler on pohtinut kielellisen itseilmaisun hankaluutta. Pääasiassa Judith Butler pohtii eri asioita sukupuolemmen todellisuutta rajoittavina tietoina, mutta monet tekijät ovat myös

yleistettävissä ihmisen identiteettiin yleensä. Hänen tyylinsä käsitellä identiteettiä ja siihen liittyviä kysymyksiä on mielestäni herkullinen. Hän on ottanut esille niin kielen rakentavan kuin peittävän voiman identiteettimme kannalta.

Se "minä" jota luen, on osittain seurausta siitä kieliopista, joka sääntelee kielessä käytettävissä olevia persoonia. En ole minua strukturoiva kielen ulkopuolella, mutta en myöskään ole täysin sen kielen määrittämä joka tekee "minän" mahdolliseksi. (Butler, 2006, 35)

Tämän mukaan, emme voi koskaan ottaa "minää" ja sen sanomaa vastaan irrallaan kieliopista. Tästäkö itseilmaisumme vaikeus johtuu? Selkeästi kaikkea emme pysty kielellistämään, minkä jo aikaisemmin totesinkin. Kun käytössäni oli vieras kieli, sanallinen ilmaisuni oli normaalia puutteellisempaa. Väärinymmärrykset saattoivat välillä olla arkipäivääni. Huomasin riippuvuutemme sanalliseen ilmaisuun, mutta toisaalta myös minuuden irrallisuuden sanoistamme.

3. Ele on kieli

Istuin kahvilassa vastapäätä ystävääni. Keskustelumme aikana oli tullut esille englanninkielinen sana, mitä en tunnistanut. Ystäväni yritti selittää minulle sanaa. Kielelliset avut olivat vähissä, kun hän etsi kiertoilmaisua asian kertomiseen. Katse harhaili ja kehon kieli alkoi voimistua. Kasvot ilmensivät oivalluksen ja epätoivon merkkejä. Kätet haroivat ilmaa ja alkoivat toistaa kuviota pöydän pinnalla. Hän piirsi minulle muotoa selittämästään asiasta. Keskittymiseni nousi katsellessani ystäväni innokasta elehdintää ja vihdoinkin ymmärsin mistä sanasta oli kyse. Ilman tätä voimakasta elehdintää en luultavasti ikinä olisi päässyt kärryille puhumastamme aiheesta.

Kehon kieli on puhekielen rinnalla tärkeä itseilmaisun väline. Vuorovaikutuksessamme 55 % muodostuu kehollisesta ilmaisusta. Jotkut pitävät sitä sisäisen kokemuksemme ainoana tarkkana ilmaisekeinona. Huomasin itse sen todellisen merkityksen, kun kielelliset ilmaisekeinot olivat puutteelliset. Kehomme toimii ikään kuin sisäisen olemuksemme näyttämönä. Kaikki vuorovaikutuksessa tapahtuvat sisäiset tuntemukset suodattuvat keholliseksi ilmaisuksi. Se on kielellisyyden rinnalla tiedostamattomampi tapamme viestiä, näin siis todellisempi kuva sisäisestä olemuksestamme, itsestämme.

4. Minun kieleni

Teokseni koostuu kolmesta elementistä, kielistä, äänestä ja kuvasta. Näitä elementtejä eritellen seuraavaksi tarkemmin. Kerron miten olen päätenyt tiettyihin valintoihin. Kuinka nämä elementit muodostavat kokemani asiat ja mitä ne katsojalle mahdollisesti viestittävät.

4.1 Lähtökohdista

Työni lähtökohdat olivat liitoksissa aistimaailmaan minkä ympäröimänä elin. Kielellinen horjuminen oli aiheuttanut itseilmaisun tuskaa ja sisäisen muutostilan. Halusin ymmärtää itseäni ja kokemustani enemmän. Antauduin virran vietäväksi.

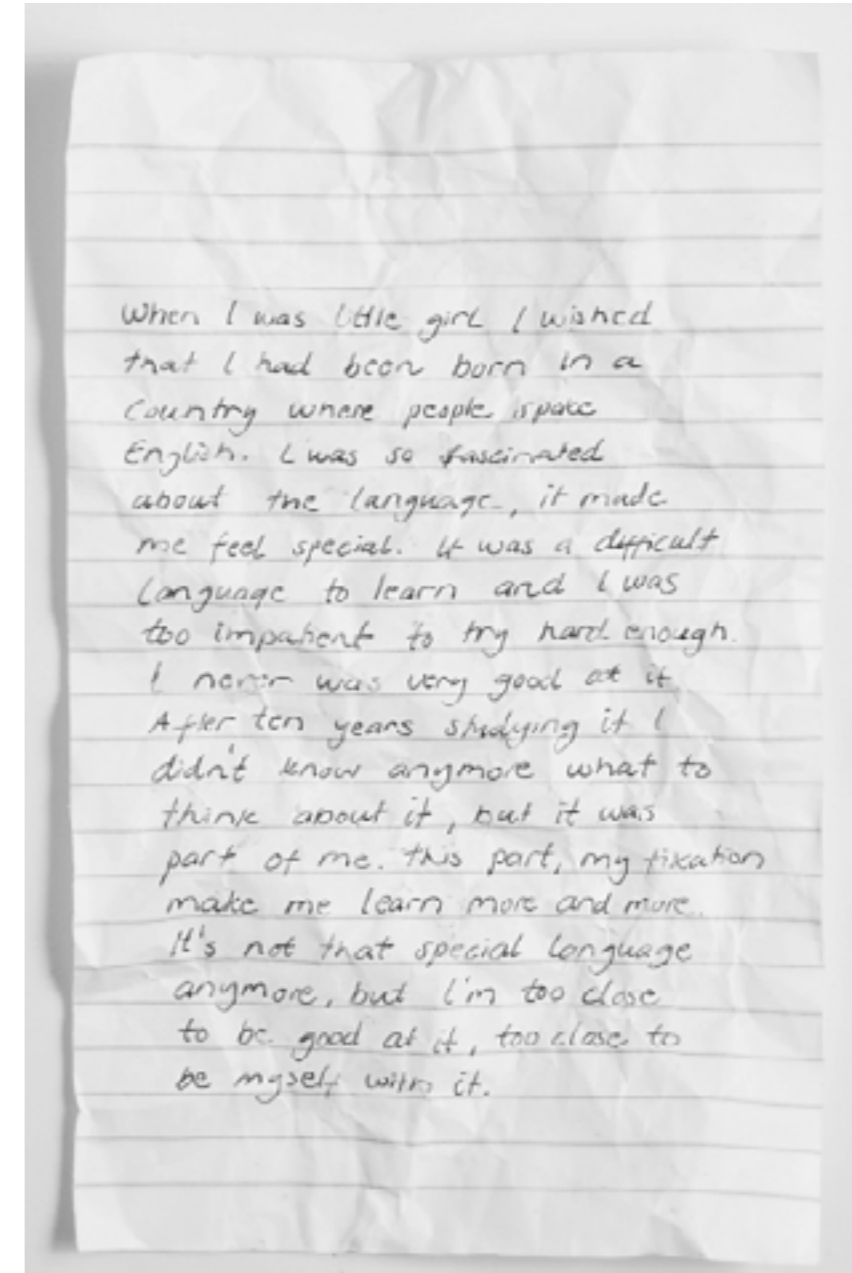
Eri kielet olivat elementti mitä tiesin käyttäväni teoksessa, joiden ympärille työn muut elementit alkoivat vasta rakentua. Äänitin eri kieliä, ajatukseni luoda kokemukseeni perustuva tilanne ja paikka. En aikaisemmin ollut juurikaan käyttänyt ääntä töissäni ja mielenkiinnolla odotin mitä kielillä pystyn luomaan.

Sillä hetkellä tärkeältä alkoi myös tuntua puheen sisältö, mitä ihmiset tulisivat puhumaan. En edennyt tekemisessäni ennen kuin olin päättänyt mitä haluan jokaisen henkilön sisällöllisesti sanovan. Palasin työni lähtökohtiin, jotka olivat vahvasti liitoksissa omaan kokemukseeni muukalaisuudesta. Lähdin kirjoittamaan omista kokemuksistani ja kommunikoinnin vaikeuksista. Päädyin käyttämään kirjoittamaani tekstiä puheen sisällöllisenä osuutena. Pura tekstissäni tarkemmin omia ajatuksiani englannin kielestä. Oma suhtautumistani vieraan kielen puhumiseen. Lähetin tämän kirjoittamani englanninkielisen tekstin henkilöille, jotka olivat lähipiiristäni ja jotka kokivat jollakin tasolla samoja muutoksen tunteita kuin minä. He käänsivät tekstin vapaasti omalle äidinkielelleen ja lukivat sen minulle studiossa ääneen nauhurille.

Lähtiessäni kirjoittamaan lopputyöni kirjallista osuutta, mietin kauan onko työssäni kyse kuitenkin omakuvasta tai minäkuvasta. Puhuvathan henkilöt minun ajatuksiani, minun kieltäni. Olen läsnä teoksessa. En kuitenkaan näe tarvetta rajata aluetta näin suppeaksi ja omakohtaiseksi, koskevathan käsittelemäni aiheet meitä kaikkia. Näen tekstini olevan enemmän lähtökohtana kuin työn merkityksenä. Teoksessa koen eläväni näiden henkilöiden pinnalla ja heidän kanssaan, mutta katsojalle toivon tuottavani kokonaisuudella laajemman merkityskohdan. Mitä näillä kielillä toivon sitten luovani? Käytän tällä hetkellä teoksessani kolmea kieltä, ranskaa, puolaa ja katalonista espanjaa. Jokainen meistä kokee itsensä ainakin kielellisellä tasolla jonkin kulttuurin ja yhteisön piiriin. Minulle nämä äänet edustavat eri kansallisuuksia. Antavat kuulijalle kansallisuuksien kehykset.

Se mitä henkilöt sisällöllisesti puhuvat, onko sillä merkitystä? Täytyykö meidän ymmärtää puheen sisältö, ymmärtääksemme henkilöitä ja työtä? Tarkoitukseni on työn kautta tutkia kielen osuutta minuuden määrittelyssä. Tästä syystä en myöskään näe tekstini osuutta kokonaisuudessa merkityksellisenä. Tahdon kyseenalaistaa minuutemme riippuvuuden

sanoista. Puheen kautta emme täysin kuitenkaan itseämme ilmaise. Minuutemme ei rakennu pelkästään sanoille.

Kirjoittamani teksti, jonka henkilöt lukevat / 2009

4.2 Identiteetit todellisiksi

Kuultua ääntä tulkitaan ihmisen havaintomaailman perusteella, yhdistäen muistikuviin ja opittuun tietoon. Äänet tukevat, mutta myös rakentavat näköaistimuksia. Kuvan visualisointi ilman näköaistia edellyttää näköaistiin perustuvan opitun kokemuksen. Mietitään vaikka tilannetta jossa sulkisimme silmämme kaupungin hälinässä. Alamme rakentamaan äänten avulla visuaalisia kuvia. Auton äänet ovat opittu yhdistämään autoihin. Ihmisten askelten ja puheen sekamelska ihmisjoukkoihin. Kaupungin äänet rakentuisivat mielessämme kaupunkikuvaksi, koska kuulo- ja näköaistimus ovat yhdistäneet ne aikaisemmissa kokemuksissamme. Mitä jos äänimaisemana olisivat vieraat kielet. Mihin kuviin yhdistäisimme kuulemamme ihmisäänet?

Englantilaisen installaatiotaiteilija Susan Hillerin teos Last silent movie käsittelee oivallisesti tätä aihe aluetta. Hän on käyttänyt teoksen rakentavana elementtinä ääntä, puheääntä joka toimii teoksen vahvana elementtinä. Miten äänen avulla pystymme rakentamaan mielikuvaa kuulemistamme asioista, tässä tapauksessa henkilöstä, menneestä tilanteesta. Last Silent Movie on hänen tuoreimpia teoksiaan. Teoksessa hän on käsitellyt kieliä mitkä ovat vaarassa kuolla tai ovat jo kuolleet. Hän on kerännyt nauhoitettuja puheita antropologisista arkistoista vuosikymmenienkin takaa. Kielten kirjo on värikäs. Ensimmäiset äänitykset ovat tehty 1938 Etelä- Afrikassa, kielenä jo nyt kuollut K`oran kieli. Kuulemamme puhuja on kyseisen kielen viimeinen edustaja. Visuaalinen kokonaisuus on hyvin minimalistinen. Se rakentuu kahdesta osasta, 22 minuutin videosta sekä 24: stä rakennekuvasta. Katsojan edessä on pikimusta ruutu, johon puheen alkaessa ilmestyy valkoista tekstiä englanniksi. Henkilöt, keitä kuulemme saattavat laulaa omaa kansallislauluaan, kertoa kansantarinoitaan tai puhua antropologien antamaa tekstiä. Normaalisti vuoropuhelusta ei kuitenkaan ole kyse. Äänimaailman lisäksi taitelija on tuonut visuaalisia kuvia äänen värinästä. Ääniaallokko on pelkistetty mustaksi ohueksi viivaksi valkoiselle taustalle.

Äänet nostavat kuolleet eläviksi, katsojan muinaisten henkilöiden, heidän haamujen ympäröimäksi. Kieli toimii tässä teoksessa identiteettien määrittelijänä. Ääni ruumiillistaa sielun, yksilön. Äänen kautta saamme viitteitä myös kulttuurista, heidän elämän tyylistä. Susan Hiller on mielestä oivallisesti luonut ajattoman tilan, tyhjion, jossa kuolevainen katsoja ja kuollut kohtaavat ja jossa menneisyys työntyy tähän päivään. Äänet siis tekevät tässä tapauksessa yksilöt, rakentavat vuorovaikutussuhteessa katsojan kanssa identiteetit eläviksi.

Kuinka henkilöt määrittyvät teokseni kohdalla, toimiiko ääni identiteettien rakentaja. Äänien kautta saamme viitteitä persoonista, onko kyseessä nainen vai mies, onko henkilö nuori tai vanha. Pieniä viitteitä, jotka kuitenkin tekevät henkilöt todellisiksi. Ennen kaikkea, tunnistamme vieraat kielet. Äänet antavat meille viitteitä kulttuurista.

Yleisemmin ajateltaessa Susanin teos on osoitus myös siitä, että maailman avartuessa, se myös kapenee jostakin. Kun kuljemme nopealla tahdilla eteenpäin, kohti samaa päämäärää menettämisen vaara on myös koko ajan läsnä. Tässä tapauksessa kadonneet ovat kielet.

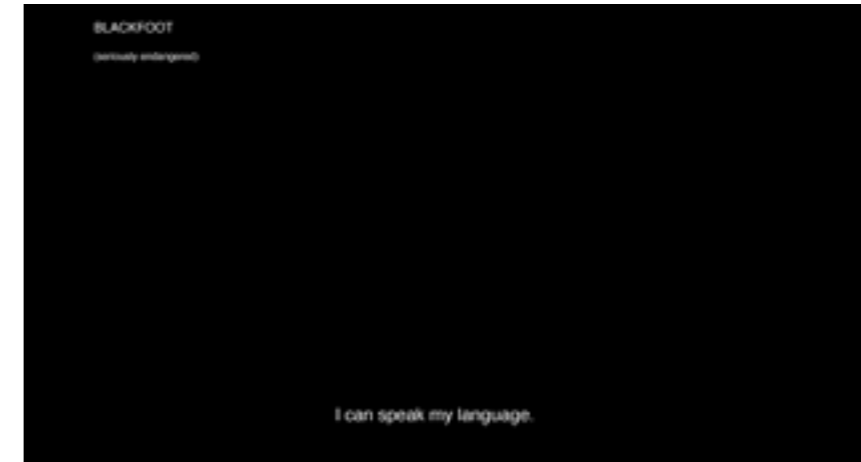
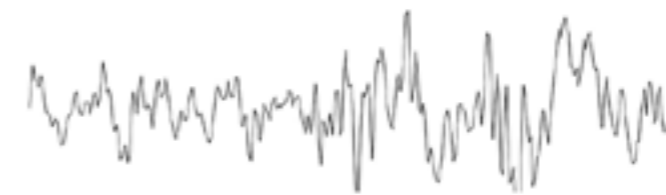

PLATE II

SOUTHERN SAME

Children of the Sun: Some children of an ancient people's language.

Susan Hiller / Last silent movie / 2007

Japo Knuutila, Pikkuperämies Hanna Askola, 2003

4.3 Suhteeni valokuvaan

Tähän asti olen rakentanut kokemukseni paljon valokuvan kautta. Ajoittain kuitenkin koen yksin valokuvan luonteen olevan riittämätön. Kuva on pysähtynyt ja äänetön pinta joka toistaa kolmiulotteisen maailmamme kaksiulotteisena. Verratessamme sitä muihin ilmaisukeinoihin, se on hyvin toteava ja rajoittunut. Ilmaisullisesti valokuva ei anna tarvittavia tasoja käyttöömmme. Kun käsiteltävä aihe on laaja ja vaikea, niin kuin omani, valokuvan voima on riittämätön ja ulottumaton. Kokemukselle on vaikea löytää kuvallista vastinetta. Mietitään Japo Knuutilan teosta *Merimiehet ja matkojen horisontit*. Hän on tuonut teoksessa kuvan rinnalle tekstiä. Knuutila on haastatellut vuodesta 2002 lähtien suomalaisia merimiehiä ja kuvannut heidän merenkulkuaan. Tarinan ja kuvien suhde aiheuttaa teoksessa oman haasteensa. tarinat houkuttelevat kuvittelemaan ja haaveilemaan tapahtumia ja henkilöiden piirteitä. Kun teksti ja kuva henkilöstä yhdistyvät, on katsojan hankala nähdä yhdentyvyyttä. Kertomukset itsessään ovat niin vahvoja, että niille on vaikea nähdä valokuvallista vastinetta. Kuva ja teksti kertovat omat tarinansa. Kumpikin luovat kokonaisuuteen omat todellisuutensa, esittävät sitä omilla keinoillaan.

4.4 Hetkien jatkumoa

Jos mietimme valokuvan luonnetta muotokuvissa, arkisesti ajateltaessa, se antaa kuvatulle yhden olomuodon, yhden viheliäisen identiteetin. Kuvattavan läsnäolo kuvassa muistuttaa meitä kokoajan hänen reaalisesta poissaolosta. Kuva tallentaa pienen hetken henkilön historiasta. Identiteettimme ei kuitenkaan valokuvan tapaan ole liitoksissa yhteen hetkeen. Niin kuin Butlerkin sanoi, se on tekojemme summa. Alati ja pitkän aikavälin aikana, muuttuva prosessi, toisin kuin valokuva.

Videokuva vastoin valokuvaa kieltää yhden yhtenäisen identiteetin olemassaolon. Liikkuva kuva perustuu kuvallisiin muutoksiin. Tällä kuvallisella jatkumolla pyrin luomaan tunteen liikkuvuudestamme ja muuttuvuudestamme, mihin valokuvalla en pystyisi. Lähdin rakentamaan kuvallista osuutta stillkuvatekniikalla jota olin jo aikaisemmin jonkin verran käyttänyt työskentelyssäni. Tekniikan kautta sain edelleen työskennellä valokuvan parissa. Pyysin kuvattavia henkilöitä liikkumaan kameran edessä hitaasti ja pienin liikkein. Saadakseni henkilöiden olemiseen luontevuutta pyysin heitä tekemään liikkeitä, joilla rentouttamme kehon osia ja mieltä. Suurin osa sulki silmänsä ja alkoi venytellä niskojaan, pyörittelemään päätään ja liikuttelemaan hartioitaan. Kehonkieli oli jokaisella voimakasta ja olemus kameran edessä miltei poissaolevaa.

Seurasin näitä liikkeitä lyhyillä suljinajoilla, niin että henkilön tekemä kokonaisliike oli selkeästi tallennettu kuvalliseksi jatkumoksi. Tämä jälkeen rakensin kuvistani tietokoneohjelman avulla kuvallisen jatkumon äänen rinnalle. Olin liittämässä hetkiä kuvalliseksi jatkumoksi. Kuva oli liikkuvaa, mutta samaan aikaan liitoksissa valokuvan ajallisesti pysäyttävään voimaan.

Kun mieltäni askarruttivat yksilöllisyyteemme ja kielellisiin olemuksiin liittyvät kysymykset, selkeää oli että, halusin niitä myös jotenkin teoksessani korostaa. Miten nämä asiat kuvallisin keinoin ilmentäisin, mitä peitän, mitä ehkä korostan? Kokeilin epätarkkaa kuvaa. Mielenkiinnolla odotin mitä menetelmä henkilökuvaan luo. Viehätyin epätarkan kuvan pelkistävästä voimasta.

Kuvissa se peittää sumean verhon alle henkilön tunnistettavuuden kannalta tärkeät yksityiskohdat. Se peittää ja piilottaa, mutta samalla näyttää ja korostaa. Näemme kehollisen liikkuvuuden ja elehdinnän nyt selkeämmin, suurpiirteisemmin. Pienet liikkeet sulautuvat suurempiin. Onko tämä sitten oikea keino ilmentää kehon kieltä? En tiedä. Ei ehkä se todennukaisiin. Se kuitenkin kiinnittää huomiomme eleiden voimaan.

Teokseni on installaatio. Rakennan sen tilaan, jossa katsoja voi olla vuorovaikutuksessa teoksen eri elementtien ja tasojen kanssa. Haluan että teoksen kokeminen on moniaistinen tapahtuma, niin kuin se oli minullekin.

4.5 Irtautuminen

“Aika, pysähtyminen teoksen äärelle, viskaa vastaanottajan usein yllättäenkin sinne missä taide on. Se on kokemuksellinen tila teoksen ja vastaanottajan välillä, yhteinen maailma taiteilijan kanssa. Se on muisti- ja mielikuvien verkko, johon vastaanottaja voi heittäytyä - ja verkkoon painuu jälki hänestäkin.” – Helena Sederholm (Saario, 7, 2008)

Taideteoksia pidetään usein pysäytyksinä hetkistä tai merkintöinä kuljetusta matkasta. Harvemmin katsojalle kerrotaan matkan vaiheista tai työn kulkureiteistä. Teosta pidetään usein “käsittämättömänä” luovuuden purkamisena, vaikka se voi olla tekijän puheenvuoromonia kiinnostavasta aiheesta. Tällöin lähtökohtia ei mielestäni tarvitsisi peittää. Taideyleisöä tuntuu kiinnostavan missä on se maailma, mistä teos on saanut alkunsa. Miten pienet asiat muuttuvat näkyviksi ja suuret herkistyvät pinnoiksi. Luovan työn menetelmät vaihtelevat tekijän mukaan, mutta yhteinen tarve on jokaisella, aika.

Omaan matkaani on mahtunut niin kompastumisia kuin riemunloikkiakin. Välillä olin kadottanut itseni virran mukana, ajoittain taas olin aallon harjalla. Vaiheet olivat eläviä ja kuolettavan tukahduttavia, kuitenkin välttämättömiä. Ne oli katsottava ja kerrottava *“Ajattelulle on suotava aikaa työstää löydettyä” – Helena Sederholm (Saario, 7, 2008)* Erilaisten vaiheiden ja valintojen kautta kokemukseni on nyt konkretisoitunut teokseksi. Valta siirtyy tämän jälkeen katsojalle.

Stillkuvaa videoteoksesta, 2009

Lopuksi

Minuutemme ei ole yksinkertainen asia, ehkä siksi se on kautta aikojen viehättänyt ja askarruttanut monia meistä. Ympäristömme eri tekijät vaikuttavat meihin yksilöinä. Kasvamme vuorovaikutussuhteessa muihin ihmisiin ja ympäröivään maailmaan. Samalla kun ympäristö muokkaa meitä, me muokkaamme toiminnallamme ympäristöämme. Omassa työskentelyssäni koen tulleen aiheen parissa tieni alkuun. Olen tullut tehneeksi löytöjä. Paljon on vielä löydettävääkin. Koen identiteettini hedelmällisenä tutkimuskohteena. Valokuva on minulle keino syventää tietoisuuttani ja tuntemustani vaikeasta aiheesta. Jatkossa haluan työskentelyssäni kiinnittää enemmän huomiota eleisiimme.

LÄHDELUETTELO

Painetetut lähteet

Butler, Judith / 1990 Suomenkielinen teos Hankala Sukupuoli, feminismi ja identiteetin kumous / suomennanut Pulkkinen Tuija & Rossi Leena-Maija / Gaudeamus 2006 / Alkuteos: Gender Trouble. Feminism and the subversion of identity

Hall, Stuart / Suomenkielinen teos Identiteetti / Suomennanut ja toimittanut Lehtonen Mikko ja Herkman Juha / vastapaino 1999 / Kokoelmateos

Saario, Jaana / 2008 Läpivalaisu, kuvataiteellisen prosessin jälkiä /Salon taidemuseon julkaisuja 13 / Sälekarin kirjapaino Oy, Somero

Kaila, Jan / 2002 Valokuvallisuus ja esittäminen nykytaiteessa / Suomen valokuvataiteen museo / Karisto Oy, Hämeenlinna 2002

Dewey, John / 1929 suomenkielinen teos 1999 Pyrkimys varmuuteen - Tutkimus tiedon ja toiminnan suhteesta / suomennanut Määttä Pentti / Tampere: Gaudeamus 1999 / Alkuteos: The Question for Certainty. A Study of the Relations of Knowledge and Action

Toivonen, Veli-Matti & Kauppi, Timo /1995-1996 Kielen taikaa -NLP Kielikirja / ai-ai oy 1996

Tuori, Santeri / 2002 Mörkö ja muita töitä / Taideteollinen korkeakoulu / Taiteen maisterin tutkinto / Opinnäytetyö

Internet

Pia Laine / Nomadit ja liikkuva elämäntapa / 2007
http://www.kepa.fi/kumppani/arkisto/2007_10/5083

<http://www.elekieli.com>

Susan Hiller / Homepage / Last silent movie 2008
<http://www.susanhiller.org/Info/artworks/artworks-lastsilentmovie.html>

Susan Hiller / Matts Gallery 2008
<http://www.mattsgallery.org/artists/hiller/exhibition-3.php>

Suulliset lähteet

23.10.2010 Keskustelu Japo Knuutilan kanssa

1.11.2010 Keskustelu Yrjö Tuunasen kanssa

15.11.2010 Keskustelu Japo Knuutilan kanssa

Kuvalähteet

Susan Hiller / Matts Gallery 2008
<http://www.mattsgallery.org/artists/hiller/exhibition-3.php>

Susan Hiller / Homepage / Last silent movie 2008
<http://www.susanhiller.org/Info/artworks/artworks-lastsilentmovie.html>

Japo Knuutila / Pikkuperämies Hanna Askola
Vastakertomuksia -näyttelyn luettelo

